

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Describe the views of the various segments of Jewry which were represented in the Druskininkai Conference of the Hovevei Tzion and the decisive role played there by Rav Shmuel Mohliver.
2. Describe the relationship between Rav Shmuel Mohliver and the nascent Zionist movement.
3. Describe the "Bnai Moshe" and their relationship with Rav Pines.
4. Describe the general attitude of Orthodox Jewry to Zionism in the wake of the Second Zionist Congress.
5. Describe the attitude of HaRav HaGaon Rav Dovid Friedman towards the Zionist movement.

This and much more will be addressed in the ninth lecture of this series:

"Orthodox Jewry's Reaction to the Zionist Movement".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the lecture and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book were designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it, as well, as a handy reference guide and for quick review.

This lecture is dedicated to the memory and *Li-ilui Nishmos*

ר' בן ציון בן ר' אברהם יהושע ע"ה
ור' מרדכי אריה ב"ר משה שמחה הלוי ע"ה ורחל בת ר' משה יחזקאל ע"ה

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE

Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series XXII Lecture #9

ORTHODOX JEWRY'S REACTION TO THE ZIONIST MOVEMENT

I. Rav Shmuel Mohliver and the Conference of Druskininkai

מתחלת תנועת חבת-ציון ואני עוד צעיר לימים שמעתי את שמעו של ר' שמואל מוהליבר ומבלי להכירו פנים הוקרתיו. –עלי, על סטודנט, עשה רשם כעיקר מה שאיש העומד כולו על בסיס המסורה בהשקפת עולמו התחבר להעולם החדש לגמרי ועובד אתו יד ביד לתחית האומה בצורה המחודשת, וכשאחרי זמן ידוע נפגשנו פנים-אל-פנים אז היינו כמו מכרים מאז ומקודם. ההערצה שלי להרב הגדול הזה נתגברה בי אז עוד יותר – ואז בני יחידי שנולד שנה אחרי פטירתו קראתי בשם היקר והחביב לי, בשם "שמואל". שלש פעמים נפגשתי איש עם אחיו. בפעם הראשונה בהעיירה הקטנה דרוזגניק פלך גרודנה בתמוז תרמ"ז. שמה התאספו ראשי חובבי-ציון שנתיים אחרי הועדה הראשונה ההיסטורית בקוטביץ. הרב בן ששים ושלוש, ציר מבילסטוק – ואני סטודנט בן עשרים וארבע, ציר ממוסקבה. מרגע הראשון שנפגשנו נתקשרו איש לאחיו, ובמשך כל הועדה לא נפרדו בדעותינו. ראיתי בו לא רק איש מורם מעם, כי אם גם אישיות טרגית, איש העומד בין הימין והשמאל, בין החרדים-הקיצוניים שדרשו התבדלות גמורה מן החובבים-החפשים ובין החפשים-הקיצוניים שבכל רב ורב ובכל ציר וציר שישב בכסוי ראש ראו קלריקל מסוכן להחפש הלאומי. הראשונים דרשו התפטרותו של הד"ר פינסקר בתור ראש של חו"צ והעיקר של מזכירו בעל "חטאת-נעורים", לחדול מלתת תמיכה להמושבה החפשית גדרה מיסדו של הבילויים, להעמיד בראש ההסתדרות ועדה של רבנים שתשגיח על בנין הארץ על פי דרישות הדת; והקיצוניים משמאל דרשו את ההיפך: להגביר את כח המרכז שבאדיסה, מבלי לתת שליטה אף במשהו לביאליסטוק ולשאר המרכזים החרדים ולהודיע בגלוי שאנחנו נבנה את א"י אך ורק על פי הדרישות המדרניות, – והקרע היה קרוב לבא. אחדים מהרבנים שהיו בזמן הועדה בדרוזגניק בתור אורחים (דרוזגניק הוא מקום רפואה) השתדלו בזה בכל תוקף וגם אחדים מהרדיקלים העיזו לקרא בנשף אחד את הרבנים בשם יזואיטים, המצב היה מעציב די רציני-אבל לאחרי כל הוכוחים והחכוכים הצלחנו להציל את המצב, שני גדולי האומה היו אז בדרוזגניק – הד"ר פינסקר והרב מוהליבר והם אחו את הקרעים. המרכז נשאר באודיסה תחת הנהגתם של פינסקר וליליענבלום, וחמשה חברים, גבאים-יועצים, נבחרו משאר עיריות: הסופר ר' שמואל יוסף פיין מווילנא, הסוחר ר' מאיר פריידנברג ממסקווא, ושלושה רבנים: ר' שמואל מוהליבר, הנצי"ב מוולז'ין ור' מרדכי אלישברג מבויוסק – והמרכז הזה המשיך את עבודתו עד שנתאשר החברה של חו"צ באודסה בשנת תר"ץ. מנחם אוסישקין, הובא ב"ספר שמואל", י.ל. פישמאן, ע"ק-ח-ק"ט

At the inception of the Hovevei Tzion movement, while I was still young, I first heard about Rav Shmuel Mohliver. Even though I had not yet personally met with him, nevertheless, I had great respect for him. What made upon me, a student, the greatest impression, was the fact that here was a man who stood firmly upon the foundation of Jewish tradition (*mesora*) and yet his world view merged completely with that of the new generation with whom he worked hand in hand to resurrect the [Jewish] nation into a modern mold. When, after a certain time had elapsed, we finally met face to face, it was as if we had always known each other and my admiration for this great rav only increased. In fact, I named my only son, who was born a year after [Rav Mohliver's] passing, "Shmuel" [in his honor]. All in all, we personally met three times. The first time was in the small town of Druskininkai (*Druzhanik*), in the vicinity of Grodno, in Tamuz of 5647 (1887). There, the leadership of the Hovevei Tzion movement gathered together, some two years after the historic first conference in Kattowitz. The rav was 63 at the time and represented

the [Hovevei Tzion] society in Bialystok. I, a student of 24, was the representative of the society in Moscow. From the first moment that we met, we connected together, and we were of one mind throughout the entire conference. I saw him not only as an individual who stood head and shoulders above the masses, but also as a tragic figure, a man who stood between the extremes of the right and the left, between the religious extremists who demanded complete disengagement from the irreligious members of the movement and the irreligious extremists to whom every rav and every representative who wore a head covering was viewed as being a dangerous cleric who was opposed to [the creation of] a free nation. The first group demanded the dismissal of Dr. Pinsker as President of the Hovevei Tzion, and there was an even greater demand for the dismissal of the Secretary [of the Hovevei Tzion], the author of "Chatas N'arim" ("The Sin of Youth" i.e. Moshe Leib Lilienblum). They also demanded that the Hovevei Tzion cease supporting the irreligious settlement of Geder, which was founded by Biluim and that they should appoint a governing committee of rabbonim who would supervise the rebuilding of the Land in accordance with the demands of the religion. The extremists of the left demanded the opposite, i.e. to give greater autonomy to the center in Odessa and not to give any power to Bialystok and the other ultra-Orthodox centers and to inform the public that we will build Eretz Yisrael solely upon the demands of modernity. The splitting of the movement was then about to take place. There were a few rabbonim who happened to be in Druskininkai (*Druzhganik*) at the time, [as it contained therapeutic mineral baths,] who vigorously tried to effect such a split and there were also some radicals who, one night, referred to the rabbonim as, "Jesuits". The situation was quite dire. But after all of the argumentation and friction we were able to save the situation. Two of the great leaders of our people were present at Druskininkai (*Druzhganik*), Dr. Pinsker and HaRav Mohliver and they healed the schism. The final decision was that the center would remain in Odessa under the direction of Pinsker and Lilienblum and the following five associates, i.e. trustees and advisors were chosen from the other cities: The writer Shmuel Yosef Fuenn of Vilna, the businessman R. Meir Friedburg of Moscow, and three rabbonim: R. Shmuel Mohliver, the Netziv of Volozhin, and R. Mordechai Eliasburg of Boisk. This center continued its activities until the year 5650 (1890) when the Hovevei Tzion of Odessa gained official status [by the Russian government]. **Menachem Ussishkin, Quoted in "Sefer Shmuel" by R. Yehuda Leib Fishman pp. 108-109**

II. Rav Shmuel Mohliver, Ahad HaAm, and the Bnai Moshe

A.

הפגישה השנייה שלי עם הרב מוהליבר היתה באודיסה באייר תר"ץ בהוועידה הראשונה הרשמית, אחרי אשור של "החברה לתמיכת בני" עובדי אדמה ובעלי מלאכה בסוריה ובא"י, השמחה במעונם של חובבי-ציון היתה גדולה; כמאתים ציר באו מכל ערי רוסיה, רובם צעירים ובעלי השכלה גבוהה. תקוות גדולות מעשיות מצד אחר ותסיסה רוחנית מצד השני ע"י התחלת העבודה ההיסטורית של אחר-העם ביסודו את בני משה, – והרב מוהליבר נשאר אז כמעט בדד במועדו: האגף הימני היה בועדה זו חלש למאד, חבריו הרבנים עזבו אותו לא חפצו יותר ללכת אחריו: וקבוצות ידועות מקובנה ומקירוב החלו גם להתנפל עליו שהוא נותן יד לפושעים – והוא על משמרתו עמד בלי להתרפות ובלו להתיאש. . . . מנחם אוסישקין, חובא ב"ספר שמואל", ע"ק ט

My second meeting with Rav Shmuel Mohliver was in Odessa in Iyar (May) of 5650 (1890), at the first official conference after the government had officially recognized, "The Society for the Support of the Jewish Farmers and Artisans in Syria and Palestine." The joy felt at the headquarters of the Hovevei Tzion [organization] was immense. There were some 200 representatives from all the cities of Russia. Most of them were young and possessed a high level

of secular education. There was great hope for significant progress on the one hand but also spiritual agitation on the other due to the beginnings of the historic founding of the B'nai Moshe by Ahad HaAm. - HaRav Mohliver remained almost completely alone in his position, as the right wing in the assembly was very weak, as his rabbinic colleagues had forsaken him and no longer wished to follow him. [In addition,] certain groups from Kovna and Kiev began to openly criticize him claiming that he was giving support to sinners. Yet [Rav Mohliver] remained true to his position, without weakening and without despair. . . . **Menachem Ussishkin, Quoted in "Sefer Shmuel" by R. Yehuda Leib Fishman p. 109**

B.

ב[עזרת] ה[שם], אור ליום ג' ט"ז אדר"ר שנת תרנ"א לפ"ק פעה"ק יפו ת"ו

לכבוד מו"ר הרב הגאון הגדול פ"ה ע"ה כקש"ת מ' נפתלי צבי יהודא ברלין נ"י אחדש"ה כמשפט. הנה באתי במגלת ספר לפני הדר"ת מעבודה להציע לפניו ענין נחוץ המוטל לפי דעתי על כל גדולי ישראל לעמוד בפרץ ולהסיר המכשלה. העיר יפו מצער היא זה שבתי בפה מעט לערך ארבעה שנים. היא מפתן ארץ הקדושה אשר עליה ידרכו כל באי הארץ וכל אשר אהבת עמו וארצו בוער בקרב לבו וחבת הארץ ישאנו לבא הנה ראשית מצעדיו יצעד על ארץ יפו ת"ו. וזה היתה ראשית מפעלי לפעול בפה להשריש רוח אמונה בקרב העם ולהנהיגם בדרך התורה והמוסר. ואם כי בדרכי אשר דרכתני בה עד כה להנהיג במקל נועם ובנאומים יפים ונעימים ולקרב כל איש, היתה הפעולה מצער נגד מה שנכון ויאות לעיר הקודש בארצינו. בכל זאת רבות נשתנו לטוב בכל משך שבתי בפה. מזו מאד שמח ועלז לבי בראותי בכל פעם ופעם ינהרו אל עירנו מכל עבר ופינה וישוב הארץ יצמח ויגדל מיום ליום. ואנכי עמדתי כל פעם ופעם להשוות המחלוקת ונלחמתי מכל עברים לבל יתפרץ אש המחלוקת כידוע [לג]באי עירנו ועיה"ק ירושלים ת"ו. ובצפייתי צפיתי כי גם בהתרבות הישוב בעיה"ק יפו ילבוש צורה הנכונה לעיר בארץ הקדושה ובפרט בבוא הנה הועד מחובבי ציון, אשר כל מגמתם לבנות ולגדור בעד עמנו, היתה תקותי חזקה כי עתה ירווח לי מעט כי אמצא עזר לחזק הדת בשער הארץ כי כן הי' מהראוי להיות. אך מה מאוד לבי עלי דוה כי תחת הרווחה היתה זעקה. כי ראשית חזו למו אנשים העומדים בראשי חובבי ציון היינו ה' . . . וה' . . . להסיר מעל אנשי עירנו מסוה הבושה אשר היא היתה הגדר היותר חזק בפה, שנתנו כבוד לדברי ולא בנקל המרו את דברי. ועתה פרצו פרץ לילך כל א' בשרירות לבו הרע והפעולה הראשונה היתה כי הגדר אשר גדרתי זה כארבע שנים לבלתי לכת הבחורים והבתולות במחול משחקים על החתונות, רק אנשים לבד ונשים לבד, פרצו הם הפרץ הפעם הזאת לצאת במחול משחקים בחורים וגם בתולות שלובי זרוע. וה' . . . הוא המנצח עליהם, וה' . . . הוסיף באולתו וידרוש להם דרשות של דופי כי זה תקות ישראל לבא למטרתם שיתהפך להם אבלם לששון הוא רק בזכות זה של הריקודים בחורים וגם בתולות ביחד. ונשען עצמו על משענת קנה רצוץ של הפ' אז תשמח [בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו] (ירמיה לא:יב), וככה שנו באולתם ועוד ידם נטויה. ובימים האלה אחרי כי הותרה הרצועה לצאת נגד רצוני ובשווקים וברחובות יפטירו בשפה ישחקו ילעגו למו על לקחי ומוסרי עוד גרמו שפרצו חוק ואיזה אנשים פרצו פרץ גם לחלל שבת בפרהסיא עד אשר הודחו מדחי אל דחי ובשבת שעבר פתחו חנויות בפרהסיא ביום השבת וכדי בזיון וקצף. מובן מאליו [מה] יוכל לצאת מזה. ועתה אליכם ראשי העם גדולי ישראל, אליכם אבקש ותחנונים אדבר חוסו נא על הענין הגדול של ישוב הארץ. . . . והנני הצעיר זעירא דמן חבריא הדרש כל הימים ומברכו בשיבה טובה. נפתלי הירץ הלוי החונה פה עיר הקודש יפו ת"ו. אגרת מהרב נפתלי הירץ הלוי להנצי"ב הובא בס' אורייתא ז' ע' רס"א-רס"ב

With the help of Hashem, Tuesday, the 16th of Adar Rishon, 5651 (February 24, 1891). To the honorable Rav, the great Gaon, the pride of the generation, . . . our teacher, [Rav] Naftali Tzvi Yehudah Berlin, may his lamp shine brightly, . . . Behold, I am hereby presenting before your honor an entire document, elucidating a pressing issue, which, in my humble opinion, needs to

be addressed by all of the great [Torah] leaders of Israel, in order to shore up this breach and to remove this stumbling block. This small city of Jaffa, which, for approximately the past four years has become my home, is the threshold of the Holy Land, through which all of those who come to the Land pass through. For all of those for whom the love of their people and Land burns within them and their fondness of the Land has moved them to come here, the very first steps which they take in the Land is [here] in Jaffa, may it be rebuilt and reestablished. The first campaign which I waged here was to instill a spirit of faith [in Hashem and the Torah] in the hearts of the people and to guide them in the ways of Torah and Mussar (ethical and moral behavior). Now even though the gentle and caring approach that I took up until now to bring each one closer [to Torah] yielded meager results in comparison to what is befitting for a holy city in our Land, nevertheless, much positive change has been effected during the period of my residence in Jaffa. For this I am very happy and my heart [also] rejoices every time I see people streaming to our city from every direction and corner [of the world] and the settlement of the Land is flourishing and growing day by day. And during all of this, I stood up to still any divisions [within our ranks] and I waged a war, from all sides, that a fire of dissension between our city and the holy city of Jerusalem, may it be rebuilt and reestablished, not break out. As part of my responsibilities, I saw to it that the education within our holy city of Jaffa should be appropriate for a city within the Holy Land, especially since the arrival, here, of the Executive Committee of the Hovevei Tzion, whose entire goal is to build and protect our people. I harbored great hopes that now it would be easier for me, as I would now find some help to strengthen religious commitment in the gateway to the Land, as would seem befitting. I was greatly disappointed, however, for instead of relief, I encountered only opposition (lit. screaming) The first order of business for those who now stand at the helm of the Hovevei Tzion, Mr. . . . and Mr. . . . was to remove the [community's] sense of embarrassment and shame, which was the greatest motivating factor here [for the people to follow the dictates of the Torah,] for [previously] they had honored my words and found it difficult for themselves to disobey them. Now, however, [these representatives of Hovevei Tzion] have breached [this wall of communal respect] so that now each [community member] acts in accordance to his own whims. The first breach that they made was to violate the regulation which I had enacted four years ago that young men and women should not dance together in a circle at weddings. Rather they formed separate circles of men and women. The [representatives of Hovevei Tzion now] breached this wall and initiated the practice of having the young men and women dancing hand in hand. Mr. . . . was the one who led them and Mr. . . . added to this foolishness by falsely preaching to them that this is indeed a fulfillment of the awaited destiny of Israel, i.e. that only through the dancing of young men and women would their mourning turn to joy. They based themselves upon a ridiculous (lit. crushed reed) interpretation of the verse (Jeremiah 31:12), "Then shall the virgin rejoice in the dance, both young men and old together . . ." They only increased their folly by quoting the verse (Isaiah 5:25), ". . . he stretched out his hand [against them] . . ." Presently, after it became commonplace to flout my authority and to openly kiss in public, in the marketplaces and streets, they simply ridicule my teachings and *mussar*. They also brought about that certain people now flagrantly desecrate the Shabbos and it only gets progressively worse. Last Shabbos the [Jewish owned] stores were open to the public on Shabbos. The humiliation and aggravation [that I have experienced] has reached intolerable proportions. It is evident how things are headed. And now, it is to you, the leadership of our people, the great Torah scholars of Israel, that I am beseeching. Please take pity and show your compassion regarding this very important matter pertaining to the settlement of the Land. . . . Naftali Hertz HaLevi . . . **Letter from Rav Naftali Hertz HaLevi to the Netziv, Oraissa #7, pp. 261-262**

C.

. . . בשעה שהמלחמה על פתחינו ובכל רגע התמהמהות תביא חלילה את הנצחון לידי מתנגדינו. הן ראה יראה מעלתו את המהומה, אשר אנשי בליעל הסבו במכה"ע על ירושלים ועל מקראיה, אבל מסופק אנכי אם מרגיש הוא עד כמה היא נוגעת אלינו ואל חפצנו . . . אין לנו שום נפקא מנה אם סדרי החלוקה יהיו כך או כך, אבל עלינו לעמוד בכל כחנו שלא תפול החלוקה והנהגתה בידי אלה האנשים, אשר זממו לקחתה תחת ידם רק למען תהיה ירושלים כפופה תחתיהם והפיקו חפצם גם בה להפר תורה ולהשבית יראה ולשים תחתיהן את אליל הלאומיות חשוכת הדת, אשר אליו ישתחוו. לכן אל ידמה כבודו, כי עת לחשות היא ולאסוף חילים, עת מלחמה היא, מלחמה בעמלק עד רדתו. ולכן ימהר ויחיש מעשהו לקבץ יראי ד' איש אל רעהו ולצאת חוצץ כנגד מכתבי עמל במכה"ע, אשר גם המה בעלי שבועה לחבר כהני און הקוראים את עצמם בני משה, או טובי חובבי ציון. ידיד יקר! כשבאים לחולה לרפאותו, מסירים בראשונה את הסבות, שגרמו את המחלה ואחר נועצים דעת כיצד משיבים את החולה לאיתנו וכיצד מחזירים לו הכח שאבד ממנו לסבת חליו. והנה ראיתי את כבודו, ששואל להודיע לו הדרך או הדרכים להיטיב מצב המושבות ברוח הדת והלאום, וכך אנחנו אומרים נדחה את השאלה הזאת לאחר שנסיר את מקור המחלה, לאחר שנתגבר על מלאך המשחית אלה "בני משה" שהם מטילים שם את הזוהמא. עתה אין לנו מלאכה אחרת כי אם להלחם נגד אלה ולדכאם עד עפר ולהחריב את הבמה, אשר כוננו ידם לאלילים זה הוא בית הספר ביפו . . . אגרת מהרב פינס לר' יצחק ניסנבוים, ס' עלי חלדי ע' 101-100

. . . [At this] time the battle has already reached our doorways and every moment that we delay will bring, G-d forbid, the victory of our enemies [ever closer]. Your honor sees the violent agitation that these evil people have incited through the press against Yerushalayim and its populace. I am not sure if you realize the extent of how it will ultimately affect us and our aspirations. . . . It doesn't make a difference to us whether the funds are distributed one way or another. We do have to make every effort, however, to see to it that the funds and leadership do not fall into the hands of people like this, as they plan to take charge of the distribution of the funds in order that Yerushalayim should fall under their control. Through this, they plan to invalidate the Torah and extinguish the fear of G-d from its populace and replace it with the g-d of nationalism without religion, to which they prostrate themselves. Consequently, your honor should not think that now is the time to be silent and to [slowly] gather troops. It is a time of war! It is a war against Amalek [and we shouldn't stop] until it is totally defeated! Therefore you should hurry up and gather together G-d fearing people and go out in defense against the negative letters that are being published in the press. The authors are those who have made a pact amongst themselves, priests of impiety, who call themselves, "Bnai Moshe" or "The finest of the Hovevei Tzion". My dear friend! When one comes to a patient to heal him, the first thing that [a physician] does is to remove the cause of the illness. Only afterwards do they seek counsel regarding the patient's recuperation and how he can regain his health. Behold, I have seen how your honor has asked for the specific way or ways to improve the situation of the settlements in the spirit of religion and nationality. To this we respond, "Delay dealing with that issue until we remove the source of the sickness and overcome that destructive angel, the 'Bnai Moshe' which is causing the infection. At this time we have no other task but to fight against them and crush them into dust and destroy their altar which they have built to their god, i.e. the school in Jaffa." . . . **Letter from Rav Pines to Rav Yitzchak Nissenbaum, Alei Cheldi, pp. 100-101**

D.

ופגישתנו השלישית האחרונה היתה בחשון תרנא בוורשה. קטסטרופה עברה אז על הישוב ; גזרת הפסקת-העליה, שמטית כספים צבורים, התנפלות הקיצונית על חו"צ מכל הצדדים, מחלתו האנושה של פינסקר "והשירה החדשה" של המושיע הגדול של הברון הירש, שאט להעביר את כל היהודים לארגנטינה. .

. . . אי־אפשר היה בזמן ההוא לקרא אספה של יחידים־סגולה לאודיסה, במקום שנמצא הועד הרשמי של חו"צ, פשוט מפני שחששו פן יסבול ועד עי"ז מהרשות, ועל כן התאספנו בוורשה, וזוכר אני את הערב הגדול הזה שנמשך משמונה עד שלש אחר חצי הלילה; היושב ראש היה חברי מאז העורך־דין הצעיר ועכשו הרב הזקן שבמוסקבה יעקב בן ישעיהו מזאה. כולנו היינו נמצאים במצב רוח מדוכא, אין תקווה, אין זיק של אור והזקן אשכנזי, אחד מנכבדי וורשה, עומד ומצדד לשוב של ארגנטינה; הכל פה יש ארץ רחבת ידים, הסכמה של הממשלות: ארגנטינה לכניסה ורוסיה־ליציאה, והעיקר מאות מיליונים במזומנים . . . וקם הזקן שבחבורה הרב מוהליבר ובקול נמוך אבל חזק ואמיץ דבר כשעה תמימה זה היה כבר אחרי הצי־הלילה, והוא נחם את כלנו, לבלי להתיאש ולא לאבד את תקותנו; נצח ישראל לא ישקר קרא הרב מתוך עומק לבו־נסבול ונשאר נאמנים לארצנו כל נלך אחרי אור מתעה, דרוח יותר חזק מהחומר, לפרוטות הדל יש כח מעשי יותר מאשר להמיליונים של הברון אשר מגמתו לא מגמתנו. כאלה וכאלה הוסיף הרב לדבר ולנחם אותנו. ומה שלא קרה אחרי שתי־עשרה שנה בהקונגרס הששי האוגנדי־קרה בהאולם בורשה. פה אחד נשארנו כולנו נאמנים לציזון! בבקרה־שכם נפרדתי לעולם מר' שמואל מוהליבר, אבל זכרו נשאר חי וקיים בלבי וישאר לעולם למזכרת כבוד בתולדות תחית עמנו. מנחם אוסישקין, הובא ב"ספר שמואל", י.ל. פישמאן, ע' ק"ט־ק"ז

Our third encounter was in Cheshvan 5651 (1890) in Warsaw. Catastrophe then hovered over the settlements: The [Turkish] government had issued a decree forbidding immigration, there was a severe drop in communal support, a deep split developed within the ranks of the Hovevei Tzion from all sides, the terminal illness of Dr. Pinsker, and the "new tune" that the great "savior", Baron Hirsch, was singing, i.e. to bring about mass immigration to Argentina. . . . At that time, it was not possible to call a meeting of the top leadership of the Hovevei Tzion to Odessa, the official headquarters of the Hovevei Tzion, due to the fear of governmental interference. Consequently, we assembled in Warsaw. I remember that long night that lasted from eight o'clock until three in the morning. The chairman of the meeting was my old friend who, at that time, was a young lawyer and is presently the senior rabbi in Moscow, Yaakov ben Yeshaya Maza. We all found ourselves broken in spirit without hope, without a ray of light. The elder [R.] Ashkenazi, one of the distinguished members of the Warsaw community, got up and argued for the merits of resettling in Argentina. He argued that everything was in place [to allow for such a mass resettlement]: The land is spacious, the governments of Argentina and Russia are both in agreement to allow such mass immigration, and, most importantly, many millions have been set aside [for this project]. . . . It was then that the elder statesman of the group, HaRav Mohliver, arose and, with a hushed, but strong and forceful, voice spoke for an entire hour. This was already past midnight. He comforted us all and encouraged us not to despair and lose our hope. He cried out from the depths of his heart, "The Eternal one of Israel will not lie nor change his mind! (Samuel I 15:29) - We should be patient and remain loyal to our Land and not follow a deceptive light which is more air than substance. The pennies of the poor [donors to the cause of Hovevei Tzion] has more power than the millions of the Baron whose goals are not our goals." With these and similar arguments he continued to speak and comfort us. That which did not occur twelve years later in the sixth Zionist Congress in Basle in which the Uganda issue was discussed, happened in that hall in Warsaw. We all, without exception remained loyal to Tzion! Early that morning I took my final leave of Rav Shmuel Mohliver, but his memory remains alive and vibrant in my heart and he will always have an honorable place in the history of the revival of our people. **Menachem Ussishkin, Quoted in "Sefer Shmuel" by R. Yehuda Leib Fishman pp. 109-110**

III. Rav Shmuel Mohliver and the Zionist Congress

A.

... ה) יסוד חבת ציון הוא, לנצור את התורה כלה כפי שהיא מורשה – לנו דור דור בלי כל גרעון ותוספת. אינני מכון בזה להוכיח לאנשים פרטים יחידים בהנהגתם. בי כבר אמרו חז"ל: "תמה אני אם יש בדור הזה מי שידוע להוכיח" כי אם הנני אומר זאת בדרך כלל. כי תורתנו שהיא מקור חיינו צריכה להיות יסוד תחיתנו בארץ אבותינו. ו) עלינו רק לבנות ולנטוע ולא להרוס ולסתור, ולכן חלילה לנו למנוע בקפת "החלוקה" בירושלים, חיי רבבות אנשים תלויים בקפה זו וכל זמן שאין להם מקור אחר לפרנסתם חלילה לנו לקפח את מחיתם. . . . ט) טוב בי האספה תשלח מכתב תודה להנדיב הבאראן עדמונד די ראטהשילד להביע לו רגשי תודתנו על פעולותיו הכבירות לישוב ארצנו, הלא הוא הראשון בבני עמנו מיום חרבה ארצנו שהתעורר לרעיוננו הגדול וכבר הוציא על זה עשרת מיליונים פרנקים ועוד ידו נטויה לעשות הרבה להחיות שממות ארצנו; וראוי הוא האיש המורם מעם הזה כי האספה הראשונה לחובבי ציון מכל הארצות תביע לו רגשותיה, רגשות בכור ויקר. . . . ד' יתברך ויתעלה שומר ישראל וגואלו יקיים את דברי נביאו (זכריה ח) "כה אמר ד' הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש והבאתי אותם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני אהיה להם לא-להים באמת ובצדקה. בימיכם" ובימינו תושע יהודא וישראל ישכון לבטח ובא לציון גואל. אחיכם מוקירכם, שמואל בהרב מוהרי"ל מאהליווער. מכתב ששלח הרה"ג ר' שמואל מהליווער להאסיפה הציונית הראשונה בבאזיל

... 5) The foundation of Hibas Tzion is to guard the entire Torah, our inheritance for all generations, in the same form without diminution or addition. This is not meant to be taken as a reproof against the life-style of any particular individuals, for our Sages have stated (Arachin 16b), "I wonder if there is anyone in this generation who knows how to reprove." I am only speaking in generalities. Because our Torah is the source of our life, it needs to be the foundation of our life in the Land of our forefathers. 6) Our mission is to build and plant, not to destroy or undo. Consequently, Heaven forbid that we diminish support for the "Halukah" (funds collected and distributed to support the poor) of Jerusalem. The lives of tens of thousands of people are dependent upon this fund and as long as there does not exist an alternate source of income for these people, Heaven forbid that we infringe upon their income. . . . 9) It would be proper for this assembly to send a letter of thanks to the Benefactor, Baron Edmund de Rothschild and express our feelings of gratitude towards him for all of his extraordinary efforts on behalf of the settlement of our Land. Behold, he was the first amongst our people, from the time of the destruction of our Land up until the present, to have been [so] inspired by our great vision. He has already contributed tens of thousands of francs [towards the settlement project] and continues to bring life to our desolate land. It is only befitting that on this first international assembly of those who hold Tzion so dear (Hovevei Tzion) that we express our deepest feelings of respect and honor to this most elevated individual. . . . G-d, may He be blessed, the Guardian of Israel and its Redeemer will fulfill the words of the Prophet (Zecharia 8:7-8), "Thus says the L-rd of hosts: Behold, I will save my people from the east country, and from the west country; And I will bring them, and they shall dwell in the midst of Jerusalem; and they shall be My people, and I will be their G-d, in truth and in righteousness," and in our days may He save Yehuda and may Israel dwell securely and may the Redeemer come to Tzion. Your brother and admirer, Shmuel ben HaRav Yehudah Leib Mohliver. **Letter from HaRav HaGaon Shmuel Mohliver to the first Zionist Congress in Basle in 1897**

B.

. . . . וחובה על כל אחד מאתנו להשתדל בקיומו, אך כאשר דבר הבנק הזה הוא הנעשה הראשון שהננו עובדים ביחד את אחינו הציונים הנכבדים הנני מוצא לנכון להזכיר את שני התנאים הראשיים, אשר עלינו לשמור :

(א) הישוב בארץ-ישראל-צריך להיות אחד מראשי עבודתם ועלינו החובה להרחיבו ולהגדילו עד מקום שידנו מגעת; ולכן מחויב הבנק הזה להקדיש סכום הגון, חלק גדול מכספו להרחבת הקאלאניזציע ועם כל העסקים שיעסוק הבאנק הנוגעים לטובת עמנו תעמוד עבודת הקאלאניזציה בשורה הראשונה.

(ב) היסוד לחבת ציון היא תורתנו הקדושה, כאשר כתבתי במכתבי הראשון אל האסיפה בבזל, ובלעדי תורתנו מקור כל חיינו כל עבודתנו מאפע; ולכן חלילה לראשי הציונים לתת מקום בעבודתם הלאומית ללעז עליהם כי הציוניות מחללת תורתנו כאשר מלעיזים בימים האחרונים. אמנם כל הבא לעבוד עבודת עמנו וארצנו איננו שואלים אותו על הנהגתו היהודית ה פ ר ט י ת , אחים הננו כולנו לצרה ואחים נהיה לתחיה אבל יסוד עבודתנו' הלאומית צריך להיות תורתנו הקדושה, ולכן הבאנק היהודי הזה ישמור את יסוד תחיתנו מכל משמר. אם שני הדברים האלה, התורה והקאלאניזציה, תשמור הציוניות בכל. . . . הבוחר בציון יופיע על עצתנו ויברך את מעשי ידינו ויהו המוסד הזה לתפארת לעמנו ולברכה בארצנו. מכתב אחרון של הרה"ג ר' שמואל מאהליבר קודם פטירתו לד"ר הערצל בנוגע יצירת "באנק העברי", ספר שמואל, ר' יהודה ליב פישמאן, ע"ע א

It is everyone's duty to make a sincere effort to establish [this bank]. Since, however, the bank is the first undertaking in which we are working together with our distinguished Zionist colleagues, I feel that it is proper to mention the following two conditions which are of primary importance:

1) The settlement of the Eretz Yisrael should be one [of the bank's] primary goals and we have a responsibility to expand and increase [the settlement project] to the best of our ability. For that reason, the bank should be obligated to set aside a proper and fitting sum for the purpose of expanding the colonies. In all of the dealings of the bank which will enhance the welfare of our people, the colonization of the land should be the highest priority.

2) The foundation of our endearment for the land (*Hibas Tzion*) is our holy Torah, as I wrote to the first assembly that took place in Basel. Without our Torah, the source of our life, all of our work is for naught. Consequently, Heaven forbid that the leadership of the Zionist movement, through their national mission, should give room to the rumor that Zionism desecrates our Torah, as rumormongers have recently spread. Although it is true that no one is interrogating those who are coming to serve our people and our Land regarding their own personal religious behavior, for we are all brothers in sharing the difficulties [of our people] and will equally share in our rebirth, the foundation, however, of our national mission needs to be our holy Torah. Consequently, this Jewish bank needs to carefully observe the foundation of our rebirth. If the Zionist movement observes these two things, the Torah and the colonization project, . . . then He who chose Tzion will take part in our planning and bless our handiwork and this institution shall be a pride for our people and a blessing for our Land. **The last letter written by HaRav HaGaon R. Shmuel Mohliver shortly before his passing. Addressed to Dr. Theodore Herzl, it concerned the creation of a Jewish Colonial Bank for use by the Zionist movement. Sefer Shmuel Mohliver, p. 71**

IV. The Orthodox Opposition to Zionism

A.

(1) אין לנו וכוחים וכל משא ומתן עם הציונים בעצמם, כי רק אל תמימים הישרים בלבותם אנחנו שולחים את דברינו. לפקוח עיניהם ולהעיר לבבם לבל יכשלו ולבל יתעו אחרי המסיתים האלה. ורק למען התמימים, ראינו לטפל גם בשאלת השואלים שהם ציונים למחצה, ציונים שנתבעים ונותנים לציוניות מפני הבושה או מפני שדרכם לנענע ראשם לכל רוח מצויה. וכדי לצאת ידי כל הדעות, מעמידים פניהם בצד תמות, כמו עיניהם לא ראו את הספרות הציונית המוציאה תורה חדשה להלכה ולמעשה, וכאלו אזניהם לא תשמענה את הקולות ורעש המחולות את דרשות המטיפים ונאומי הנואמים, למקלט בטוח, למרכז לאומי, לתחית האומה החנוטה. והנם שואלים לאמר: חלילה להציונים לגעת בעקבות משיח, ולדבר מהגאולה העתידה, רק כל ישעם וחפצם של הציונים אך לבקש מנוס ומפלט ליהודים הלחוצים ורצוצים האוכלים איש את בשר רעהו. והארץ הקדושה, הן מלבד אשר איננה גרועה משארי ארצות, עוד יתרון לה, כי בה יואילו רבים מאחינו בני ישראל לשבת בה ישיבה של מצוה, ולעבוד את האדמה מפני קדושתה, וכל כונתם אינה אלא לתת יד עזרה לאביונים מדכאים. ואחרי אשר הענין כלו אינו אלא השתדלות חמרית לעזרת אחינו, הלא כמו שיש לכל אדם הצדקה לקחת לו עורך דין מומחה, מבלי הביט אל אמונתו והלך רוחו, כן יש לנו הצדקה לקחת לנו את הירצל ונורדוי וכנותהון בתור משתדלים ועורכי דין, יודעי בינה לעתים ולמקומות אנשים אשר כח בהם לעמוד לפני שרים אשר בידיהם עתותי המדינות! והכי לא ישתתפו תמיד היראים גם עם החפשים הקצונים, בדברים הנוגעים לטובת הכלל, מבלי שבדקו והארץ הקדושה, והכי לא ישתתפו תמיד היראים גם עם החפשים הקצונים, בדברים הנוגעים לטובת הכלל, מבלי שבדקו הראשונים בציניותיהם של האחרונים, ומה כל החרדה הזאת אשר נפלה על היראים, רק בנוגע לטובת ישובה של א"י, כי יקשו לשאול שיהיו העושים והמעשים רק ותיקים מובהקים?" אכן מה קשה להשיב על שאלה כזאת אשר השואלים בלי ספק יודעים בעצמם אשר אין בה גם משהו מן האמת והתמימות! . . . והרי הם כעורך דין המובא למשל בשאלתם. אבל במה דברים אמורים, אם המשתדלים, אשר להם ההשתדלות למעננו, אינם מתערבים ומשתתפים עמנו בהשתדלותם כדי לשנות דעותינו ואמונתנו, וכדי להשפיע על הנעזרים מידם את דעותיהם במחיר העזרה אשר יקחו מידם. אך אם משתדלים חפשים קיצונים, באים אלינו ועלינו כבעלי טובות, כמושיעים, רק למען השריש דעותיהם הזרות והאסורות לנו בלב הנושעים מידם, להם יאמר: לא מעוקצך ולא מדובשך. אור לישרים (שנת תש"ס) ר' שלמה זלמן לאנדא ור' יוסף ראבינאוויץ מקאוונא, עמוד מס: 33-34

We are not engaging in any arguments or dealings with the Zionists themselves but rather we're distributing our literature to those who are innocent and possess an upright heart in order to open up their eyes and to arouse their hearts so that they do not stumble and make the mistake of following these tempters. Only for the sake of these innocents did we see fit to also deal with the questions that are brought up by those who are partial Zionists, those who participate in the Zionist movement out of embarrassment or simply because they tend to give a nod to every fashionable movement. In order to satisfy all of the diverse views [contained within the community], these [partial Zionists] feign innocence and make believe that they haven't seen the Zionist literature which is producing a new "Torah," both in theory and practice, which make the pretence that they haven't heard the sounds and uproar of the "[shocking] dances", i.e. the speeches given by the Zionist preachers and lecturers who portray [Eretz Yisrael] as a secure haven and a national center for the revival of an embalmed nation. These innocents ask the following question, "Heaven forbid! The Zionists are not touching upon the footsteps of Moshiach nor are they speaking about the coming Redemption. The deliverance which the Zionists desire is solely to seek out and create a refuge and shelter for the Jewish people who are being oppressed and crushed and [live a life where they are forced, due to their state of poverty

and desperation,] to eat of each others flesh (i.e. to fiercely compete and undermine their fellow Jew's livelihood). And this Holy Land, besides for the fact that it is no worse a place [to find refuge] than any other land, has the advantage that many of our brethren would be desirous to settle there and fulfill the mitzva of settling in Eretz Yisrael and work the soil because of its sanctity. Their whole motivation is to lend a helping hand to the indigent and oppressed. Now since the entire project is built upon helping our brethren materially, why is this different than the right to employ an expert attorney, without checking into his faith or personal beliefs? So too, it is perfectly right to use the services of Herzl, Nordau, and their colleagues in their role of being intercessors and advocates, people who are skilled diplomats and statesmen who can represent us before heads of state. How can it be that the G-d fearing will never join ranks with the fervently secular in matters which touch upon the benefit of the community, without first checking their *tzitzis*? Why are the G-d fearing so agitated and set in their ways, demanding that communal activists should only come from the ranks of distinguished men of experience?" However, how difficult is it to reply to those who pose this question, who, without a doubt, know themselves that it does not contain even a grain of truth or innocence! . . . Behold, they are like the attorney whom they used as an analogy! When can such an attorney be used? When his intercession is done strictly for our benefit and he doesn't use the relationship as a means of changing our way of thinking or our beliefs so that our changed way of thinking becomes the price we pay for his advocacy. These radical secularists, however, present themselves as benefactors and saviours, only in order to implant within their beneficiaries their heretical and forbidden opinions. To them do we say, "We want neither your sting nor your honey!" **Ohr Layesharim, R. Shlomo Zalman Landa and R. Yosef Rabinowitz of Kovna, 1900, pp. 33-34**

(2) מאז התחוללה תנועת הלאומיים והציונים לא חדלו לדבר דברים מפורשים או ברמזים בי התחיה הלאומית היא הגאולה. העני ורוכב על חמור היה ללעג התולי. זה כח"י שנה אשר היתה הלאומית בפי הספרות לרעיון הגאולה, הגאולה היא טבעית, וזאת היא מהמפורסמות בהספרות הציונית, ואלה המתכחשים והמכחישים את הדבר המפורסם הזה, הם בעצמם יביעו ידברו כן כי הגאולה היא רק טבעית תלויה ברוח הלאומי, ולבלתי הלאות את הקורא לחפש הרבה, דים המאמרים מהעת האחרונה בהמליץ תר"ס גליונות 267, 268 מאת א"י סלוצקי, ומכתב ב' ממנו שם 287, ובהצפירה גליון 5 מאמר חפזון מאת יהל"ל האומר מפורש כי אמונת המשיח נולדה בעמנו רק בזמן הגלות והצרות. וזאת היא הכחשה גלויה בעקרי הדת, וכן בקונטרס קריינא דאגרתא, מאת אלעזר פרידמאן, ציוני נלהב, שיצא גם כן בשנה זו. די לעת עתה הדוגמאות האלה. אור לישרים לאנדא, שלמה זלמן עמוד מס: 33-34

From the inception of the nationalist movement, the Zionists haven't stopped claiming, either directly or indirectly, that the national revival is the salvation itself. [The imagery of] the humble [Moshiach] riding on a donkey (Zecharia 9:9) is a butt of their jokes. For the past eighteen years, the national revival is depicted in their literature as their ideal of Redemption and that the Redemption will happen [only] through natural means. This is a common theme in the publicized Zionist literature. Those who deny, or pretend to deny this well known fact, will, themselves, echo this same theme, i.e. that the Redemption will only occur through natural means and is solely dependent upon the nationalist spirit [within Jewry]. In order that the reader not be burdened with excessive research, it is sufficient for him to find the latest editions of *HaMeilitz* of this year, 5660 (1899-1900) numbers 267 and 268, and read the articles written by [Abraham Jacob] Slucki and the second letter written by him in edition number 287 and also the article in *HaTzefirah* number 5 entitled, "*Chipozen*," by Yehudah Leib Levin which unequivocally states that the belief in Moshiach developed only during the times of exile and oppression. This is an open denial in one of the principles of our faith! Likewise, the pamphlet entitled *Krayana d'Igarta* authored by Elazar Friedman, a fervent Zionist, that also was published this year,

[expresses similar ideas]. These examples will suffice for now. **Sefer Ohr Layesharim, R. Shlomo Zalman Landa and R. Yosef Rabinowitz of Kovna, 1900, p. 33**

B.

יום ג' טבת תר"ס. . . . הציונים אינם דורשים לציון, הם אומרים ידינו תרום ושפתינו אתנו, ותשועת ד' לא ייחלו ואדרת ציון לבשו להונות בה רכי לב ולצודם בחרמם. . . . וע"כ כל איש אשר יראת ד' בלבבו ירחק מהם, אל ילך בדרך אתם וימנע רגלו מנתיבותיהם. יאמין כי לא ביד אדם תשועתינו, ואך לד' התשועה, ילך בדרך התורה כאשר הורו לנו רבותינו לאהבה את ד' ולאהבה את עמו את כל האדם, ואז ד' יהא עוזר לנו וממרום ישלח לנו את הגואל האמיתי, וחלילה לאיש הישראלי לבקש תחבולות ולחשוב מזימות. אנו אין לנו רק ליחל אל ד', הוא תקותנו והוא ירחמנו. הנני הדו"ש באהבה מצפה לישועה אלי' חיים מיזל אב"ד דק"ק לאהז. אגרת מזהרה"ג ר' אליהו חיים מיזל, ס' אור לישרים ע' 53-54

Tuesday, the 3rd of Teves, 5660 (December 5, 1899). . . . The Zionists are not really interested in "Tzion". They say, "We will lift up our hands high and we possess [the power of] our lips." They don't hope for Hashem's salvation. They merely don the cloak of Tzion to fool those who are soft hearted and to entrap them in their nets. . . . Consequently, any man who harbors the fear of Hashem in his heart should distance himself from them. Don't walk together with them on the same road and hold back your steps from their paths. Maintain our faith that our salvation is not in human hands. Salvation is only in Hashem's hands. A person should go on the path of Torah as our teachers have guided us, to love Hashem, to love His people, and every human being. Then will Hashem be at our side to help us and, from above, send us the true Redeemer. Heaven forfend that a member of the people of Israel should seek out contrivances and plan strategies. We only have to hope in Hashem. He is the source of our hope and will show His compassion to us. . . . Eliyahu Chayim Meisel, Av Bais Din of the holy community of Lodz. **Letter from HaRav HaGaon Eliyahu Chayim Meisel, Sefer Ohr Layesharim, pp. 53-54**

C.

יום ג' כ"ה מנחם אב תרנ"ט, . . . דעתי בענין זה ידוע אשר אחשוב שיטה זר כשיטת הש"ץ שר"י ורמיסת ברגל כל קודש, אך דעתי כשאני לעצמי לשמוע לעצת החוזה, והמשכיל בעת ההיא ידום, והשתיקה בזה יפה מהדבור, ויבוא בעל הכרם ויכלה הקוצים מהכרם או יבור הגפנים מהקוצים, ונחננו מה, בעת אשר רבים מ בני . . . וד' ית' ירחם על עמו ויקנא לארצו ולתורתו אשר חללוהו זרים, ויגדור פרוצות הדת אשר נהרס ע"י התעלולים האלה ויחינו ויקימנו עד עת אשר יתבררו ויצרפו הדברים. . . . ויאיר עינינו ונחזה בבושת אויבינו ומנדינו, ודוד פרידמאן חופ"ק קארלין ונמצא עתה במגרש ווילנא. אגרת מהרה"ג דוד פרידמאן, ס' אור לישרים ע' 54

Tuesday, the 25th of Menachem Av, 5659, (August 1, 1899). . . . My opinion regarding this matter is well known, as I consider this approach to be just as heretical as that of Shabtai Tzvi, may his name be blotted out, and a trampling upon all that is holy. My own personal approach [in dealing with this issue,] is to listen to the advice of the prophet (Amos 5:13), "Therefore the prudent shall maintain silence in that time; [for it is an evil time]." Silence is better than speech. Let the owner of the vineyard come and destroy the thorns of the vineyard or separate the vines from the thorns. But what can we do when so many of the Jewish people . . . May Hashem only have compassion on His people and show His zeal for His Land and His Torah which were desecrated by the heretics. May He shore up the breaches within the religion which were created through this mischief and grant us life and establish us until the time will come that these matters will become clear and refined . . . and enlighten our eyes and behold the shame of our enemies and opponents. David Friedman, who lives in the community of Karlin and is presently in the area of Vilna. **Letter from HaGaon Rav David Friedman, Sefer Ohr Layesharim, p. 54**

D.

יום ו' י"ט אלול התרנ"ט בריסק יצ"ו. . . . כת "ציונים" שנתחברו ונתאגדו יחד בחזקה ולא אבוש מלאמר כי לא אדע איך למצוא מסילות לצאת נגדם, אחרי כי האנשים הלא מהם נודעים במקומותם לרעה, ותכליתם כבר הודיעו ופרסמו כי הוא לעקור יסודי הדת ולתכלית זה גם לכבוש את כל מקומות מושבות ישראל בכדי שיהי' זאת לעזר מטרתם וכאשר כבר הודיעו את כל אלה וגלו מחשבתם במכ"ע. . . . לא יאומן כי יסופר כי אחרי התגלות זדון לבם מפי עצמם עוד ימצאו מהישרים בלבותם שיתחברו להם אשר זה מביא תמונה גדול על כל קהל הגולה, כי יתנו להם מקום ואחיזה לענינם ואיך ימצאו גם משענה בעת שנודע כי הוא חטאת הרבים. ועכ"ז מצאתי כי הצדק את מע"כ שי' כי ידברו יחד יראי ד' ויצעקו מרה בפרסום בהודעת הדברים מה שהודיעו הציונים בעצמם. . . . אולי תהא זאת לרפאות המון בית ישראל אשר עוד לא הושחת לבותם ושבו מעליהם ורפא להם וידעו להזהר בנפשותם לבלי להתחבר לענין שהוא הירוס הדת ומכשל לבית ישראל. . . . תחזקנה ידיהם להוציא כל מפעל בזה לאורה, והיו ממזכי הרבים ממש ויבורכו ויאושרו, ולשנה טובה יכתבו ויחתמו, מיקירכם, היים הלוי סאלאוויציג. אגרת מהרה"ג היים הלוי סאלאוויציג, ס' אור לישרים ע' 55

Friday, the 19th of Elul, 5659 (August, 25, 1899), Brisk (Brest) . . . [Regarding] the sect of Zionists who came and joined together with great force, I am not ashamed to say that I don't know how to find the right path to confront them, since these people already have a tainted reputation in their own localities, and have already publicized their agenda, which is to uproot the foundations of the Torah and towards that end to also take over all of the settlements within the Land of Israel, as it will help them achieve their goal, as they have already informed the public and revealed their plans in the periodicals. . . . It is unbelievable that even though they have already revealed their evil intentions there still are upright people that have joined them. This [phenomenon] is quite puzzling to all of the Diaspora community, for they are aiding and abetting them. How can they give them support at a time that it is well known that it is a grievous communal sin? Despite all of this, I found merit in [the suggestion of] your honor, i.e. that those who fear Hashem should assemble together and publicly protest and make [further] known to the general public that which the Zionists, themselves, have already made public knowledge. . . . Perhaps this will effect a healing amongst the general Jewish populace whose hearts have not become perverted so that they turn away from the Zionists . . . and will know how to protect themselves and avoid joining them, for this [movement] is destroying the religion and is a stumbling block for the entire House of Israel. . . . May Hashem fortify your hands to carry out your plans to bring merit to the public and may you be blessed and strengthened. [With wishes] that you be inscribed and sealed for a good year, your admirer, Chaim HaLevi Soloveitchik. **Sefer Ohr Layeshorim, p. 55**

E.

. . . בדבר שאלתם אודות הציונים והבאנק שלהם, הנני להשיב להם בקצרה: (א) הנה אם גם היו האנשים האלה שלמים עם ד' ותורתו, וגם היה מקום לחשוב ששייגו מטרתם, איך לנו לשמוע להם לדבר הזה, לעשות גאולתנו בכח עצמינו, והלא אין רשאים גם לדחוק את הקץ להרבות בתחנונים ע"ז. . . . וכש"כ בכחות ותחבולות גשמיים, דהיינו לצאת מהגלות בזרוע אין אנו רשאים, ולא בזה תהיה גאולתנו ופדות נפשנו, ובפרט שהוא נגד תקותנו האמתית כי כל צפיתנו ותקותנו הוא שיבא הקב"ה לנו מ"צ בב"א ותהי' גאולתנו ע"י הקב"ה בעצמו, . . . ובהגלות הזה עלינו לצפות רק לגאולתנו וישועתנו של הקב"ה בעצמו שלא ע"י בו"ד ותהי' גאולתנו שלמה. (ב) עוד זאת באמת כל עניניהם וסודותיהם בדמיון לבד, כי חפצם בלתי אפשר לבוא לידי פעולה כאשר לא יהיה ע"ז הסכם כשום אופן, וגם אנחנו מצד תכונתנו אין אנו מסוגלים לזה, ורק שוחד החפש והשררה מעור עיני המתעסקים הראשים בזה, ואחריהם הכסילים בחושך ילכו. (ג) והעולה ע"ז אחרי אשר המתעסקים הראשים בזה המה מנגדים גמורים לד' ותורתו,

וכל חפצם ומגמתם הוא לפרוק עול התורה והמצות ולהחזיק רק בהלאומיות וזה תהיה יהדותם, כאשר יצא לא מכבר אחד מראשי החברה המיוחדים שבהם במאמר גלוי לחרף ולגדף את כל היהדות לעיני כל ישראל, ויעיזו ויאמר לעין כל, אשר לא כל המקיים תורה ומצות הוא יהודי וכו', ועל הרבה ממצות התורה אומרים שהמה (יסכרו פיהם) חרפה לישראל, וזה רוצים להשריש בלב הנעורים בהחינוך שרוצים לכבוש תחת ידם בבתי ספר שלהם, למען השרש בהם רעל וארס הכפירה ר"ל בתורה ומצות, ורק הלאומית יהי' דגלם, וכאשר העיזו אחד מראשיהם לעשות תורה חדשה והוא חמשה חומשי תורה, אך לא כמו שנמסרה למשה מסיני כ"א דלג הרבה פסוקים והרבה פרשיות ודינים אשר לא ישרו בעיניו, וידו נטויה להדפיס התורה החדשה וזה ילמדו עם הנערים בבתי הספר, וזאת תהיה אחת מפעולות הבאנק ליסד בתי ספר לנערים לחנכם בדרך הנ"ל, ועד אשר יעלה בידם לבנות בכח הבאנק את הריסות ארצנו לתקן דרכים ומסילות ויתר הדברים האמורים בהפראגראממע שלהם יתנו כחם על חינוך הנערים והקולטורא בכלל להשריש בהנערים וצעירי הדור שורש פורה ראש ולענה, ושלוחיהם כמותם המה המטיפים הציונים, אשר ידרשו באזני ההמון דרשות של דופי ומדברים סרה על נביאי ד' גם על משה רבנו, רבן של כל הנביאים, ככל העולה על רוחם. אוי לנו, שכך עלתה בימינו, וכל אמצעי שימצאו להטות לב ההמון לדעתם ורוחם אין לזה שום מניעה ועכוב כלל ואין מעצור לרוחם הרע, כאשר באמת רובם חפצים להסיר ח"ו לב ישראל מאת ד' ותורתו ולהשפיל בעיניהם את כל קדשי ישראל שזה חפץ הראשים וגופא בתר רישא גריר, ואם ח"ו יעלה בידם להחזיק בארץ כמו שמדמים בנפשם, יטמאו וישקצו אותה בשיקוציהם ומעלליהם הרעים ויאריכו בזה ח"ו את אורך דגלות. . . . ומה שטוענים הציונים, למה לא יעמדו היראים וחרדים בראש? א) איך יעמדו היראים בראש דתנועה המתנגדת לכללית אמונתנו בענין הגאולה האמתית כנ"ל. ב) היראים לא יוכלו להשתתף עמהם, כי הם לא ישמעו לדברי היראים בעניני הדת והחינוך ויעשו זר מעשיהם. . . . ועוד יעיזו לאמר שגם היראים מסכימים לזה. והרבה מהמון אחב"י יאמינו בתמימות שכל מעשיהם הוא גם בהסכם היראים והחרדים ואם יתחלקו מאתם אחרי כן ויצעקו מרה נגדם (אם יתנו לדבריהם מקום במכ"ע) לא תפעול כ"כ התחלקותם וגם השתתפותם הקודמת. וכאשר אנו רואים עתה לאחד מהגדולים שלהם יצא ונתחלק מהועד הפועל לנגד להם, ומ"מ לא פעל התחלקיתו והתנגדותו עתה מה שפעל קודם ההשתתפות שלו. ג) באמת הם אינם רוצים כלל שישתתפו היראים אתם, מפני שמ"מ יעמדו לנגדם בדרכם הרעה שבחרו להם (לפרוק מעליהם עול התורה לגמרי וכל יהדותם יהי' רק הלאומיות כנ"ל). וכאשר באסיפות ווארשא דרשו הרבנים שעל ועד הפועל יהיה גם וער רבנים לא הסכימו ע"ז בשום אופן. ושלוחי הדין שלהם – המה הסופרים – יצאו במכ"ע במאמרים נגד הרבנים ועשאו ללעג וחרפו אותם שהרבנים העיזו בנפשם לדורש כזאת ועוד בלשונות כאלו. ומזה נראה בעליל שאינם רוצים בהשתתפות היראים שלא להפריעם ממחשבתם הרעה והשי"ת יפר עצתם, וירום קרן אחב"י. . . . כ"ד דברי ידיים אמת חפץ באהבתם האמיתית מצפה לישועתו של הקב"ה בקרוב, שלו' דובער. אגרת מהאדמו"ר מליובאוויטש, ר' שלו' דובער, אור לישרים ע' 57-61

. . . Regarding the question of the Zionist movement and their bank, I would like to briefly respond: 1) Behold, even if these men would be completely committed to Hashem and His Torah and even if they could conceivably achieve their goal, we shouldn't listen to them and effect our redemption through our own hands. Behold, we are not allowed to press for an immediate redemption even through means of concerted prayer (see Rashi, Kesubos 111a) . . . and most certainly not through physical force or human contrivances, i.e. we are not allowed to extricate ourselves from the exile through forceful means. This will not bring about our deliverance and redemption, especially since true fulfillment of our hopes and our entire longing and hope is that the Holy One, blessed be He, will bring, speedily in our days, the true teacher (Moshiach) and the Redemption will be through the Holy One, blessed be He, Himself. . . . In this Exile we

should only await the redemption and deliverance of the Holy One, Himself, and not [a deliverance] through human means. Only then will our Redemption be perfect. **2)** Furthermore, in truth, all of their programs and plans are merely a figment of [their] imagination, for their dream will never materialize, as no one (i.e. a leader of a major political state) would ever agree to such a thing. And we, by our very nature, are in no way fit for [leading] such [a life, i.e. dedicated to farming]. It is only because their leaders are bribed (corrupted) with their dreams of freedom and power that they have become blinded, and fools have followed them in the dark. **3)** But more importantly, since the leaders of the movement are totally opposed to Hashem and His Torah, and their whole desire and goal is to cast off the yoke of Torah and Mitzvos and to solely support [Jewish] nationalism, which has become the entirety of their Judaism. Just recently one of the leaders of their group came out publicly in a published article to humiliate and insult all of [traditional] Judaism before the eyes of all of Israel. He had the utter gall to publicly state that a true Jew is not one who fulfills Torah and Mitzvos etc. They also claim that many of the mitzvos of the Torah are actually an embarrassment (may their mouths become obstructed). This is what they want to instill in the youth through the education that they wish to implement in their schools, in order to instill within them the poison and venom of their denial of Torah and Mitzvos, with only nationalism being their standard. An example of this is how one of their leaders had the gall to make a revised version of the five books of the Torah. In it he removed many of the verses and whole sections and laws which, in his eyes, were incorrect. He went ahead and published this revised Torah to be taught in their schools. And this will be one of the projects of the bank, i.e. to fund such schools and to educate them in this manner. Even before the bank will realize their goal of rebuilding the desolate areas of our Land and constructing and restoring its highways and roads and their other contemplated projects, they will be focusing on the education and culture of the youth, to instill within them “a root that bears gall and wormwood.” (see Deut. 29:17). The representatives of their leadership, their public speakers, are just like them. They deliver lectures filled with heresy to the masses, speaking critically of the Prophets of Hashem and even against Moshe Rabbainu, the master of all Prophets, whatever comes to their mind. Woe is to us that such has occurred in our days! They use any means available to them to sway the hearts of the masses to their way of thinking, and no one is standing in their way. The truth is that most of them desire to lead astray, G-d forbid, the hearts of Israel away from Hashem and His Torah and to disgrace, in their eyes, all that is holy in Israel. This is the motivation of the [Zionist] leadership and thus the body follows the head. And if they are successful, G-d forbid, to take over the Land, as they so desire, they will defile it and make it detestable through their abominations and evil activities. The result will be that, G-d forbid, our exile will only last longer. . . . That which the Zionists claim, “Why don’t the G-d fearing and ultra Orthodox take a leadership position [within the movement]? [The response is:] **1)** How can G-d fearing Jews stand at the helm of a movement whose beliefs run counter to ours regarding the true Redemption, as I stated before? **2)** G-d fearing people would not be able to join with them, for they will not listen to the words of the G-d fearing in regards to matters of religion and education. They will continue with their heretical acts . . . and claim, furthermore, with impudence, that the G-d fearing agree with them. [In fact, even now,] many of the masses of our Jewish brethren really believe, in all innocence, that their program received the endorsement of the G-d fearing and ultra Orthodox. And even [after joining with them,] if we were to separate ourselves from them at a later date, and then protest vigorously against them, [seeing that we were not successful in influencing their movement, provided, of course that they would even let the periodicals publish our protests,] neither our secession nor our previous partnership will make any difference, just as we have now witnessed after one of their esteemed personalities left their Executive Committee. The state of the movement was not effected by either his leaving the movement nor his present opposition to it. **3)** The real truth is that they

don't want the G-d fearing to join them, as they will oppose their evil agenda [to completely cast off the yoke of Torah and to make Jewish nationalism the essence of their Judaism]. This we witnessed in their conference in Warsaw that when the rabbonim wanted that there be, besides the Zionist Action Committee, a rabbinic committee, they firmly rejected [their proposal] and sent their agents, [i.e. secular] writers, and published articles in the media against the rabbonim, making them a laughing stock and defaming them for having the temerity for even asking for such a thing and expressed similar sentiments. From this we clearly see that they really don't want the G-d fearing to join them, so that they not disturb their evil designs. May Hashem foil their plans and raise high the dignity of our brethren, the children of Israel. . . . These are the words of your dear and true friend . . . who is awaiting the soon to come salvation of the Holy One, blessed be He. Sholom Dovber. **Letter from the [fifth] Admor of Lubavitch, Rav Sholom Dov Baer Schneersohn, Sefer Ohr Layeshorim, pp. 57-61**